De mythe van Sint Elisabeth

De Sint-Elizabethsvloed overspoelt grote delen van Nederland. Welke klap krijgt Dordre

Grachten, pakhuizen, kades met speciale afzetplekken, tijdens deze wandeling realiseer je hoe belangrijk het water was voor de ontwikkeling van Dordrecht, niet voor niets de belangrijkste stad van Holland tijdens de Middeleeuwen. Op het drierivierenpunt bij de stadspoort raast het water kolkend voorbij. Wat een angst zal er bij de Dordtenaren zijn als op de avond van de 18e november in 1421, de naamdag van Heilige Sint Elisabeth, het water bij zeer zware storm klotsend omhoog komt. Al lopende over de Voorstraat, nu een populaire winkelstraat, maar ooit de laagste zeedijk van Nederland, onderzoeken we het mysterie van de Sint Elisabethsvloed en zien we hoe de stad zich krachtig heeft verweerd tegen het water.

1 Een geweldige klap

Fijn, dat je er bent! Vandaag gaan we ver terug in de geschiedenis, naar de Middeleeuwen. Ga je mee? Vanaf hier lopen we de Spuiweg af, alsmaar rechtdoor. Tijdens het lopen vertel ik je het verhaal van deze oeroude stad. En terwijl ik vertel, kun je gewoon doorlopen, dan beleef je het allemaal op z’n best. Ruim zeshonderd jaar geleden spoelt een gigantische vloedgolf hele stukken van Nederland, Engeland en Vlaanderen van de kaart. De Sint-Elisabethsvloed van 1421. Zulke allesvernietigende natuurkrachten spreken altijd tot de verbeelding. En veel van wat we weten uit die tijd, ís ook verbeelding. Bronnen over die ramp uit 1421 zijn allemaal van later datum. Kunstenaars die de verwoesting vastleggen in schilderijen en gravures. Schrijvers en dichters die putten uit volksverhalen die al tientallen jaren de ronde doen – en steeds groter en fantastischer worden. Maar dát Dordrecht in de eerste helft van de 15e eeuw een geweldige klap te verduren kreeg, staat wel vast. Want hoe anders moeten we verklaren dat een stad, die op haar hoogtepunt een van de machtigste en rijkste was van Europa, niet de hoofdstad werd van Nederland? Dat gaan we vandaag ontdekken. Welkom – bij Het water komt!

2 Een torenhoge vergoeding

We volgen nog steeds rechtdoor de Spuiweg, helemaal tot het eind. Op het moment dat de Sint-Elisabethsvloed van 1421 ons land treft, beleeft Dordrecht zijn gouden eeuw. Macht en invloed brengen welvaart met zich mee, maar ook hoge kosten. Want de stad is dan al zeventig jaar verwikkeld in een burgeroorlog; de zogenaamde Hoekse en Kabeljauwse twisten. Die beginnen –zoals bijna altijd – met een ruzie om geld. Al snel staan twee partijen lijnrecht tegenover elkaar. Aan de ene kant de Kabeljauwen. Die worden zo genoemd omdat hun wapenschild doet denken aan de schubben van een vis. En aan de andere kant de Hoeken, die zichzelf zo noemen omdat je met een hoek – destijds een woord voor vishaak – een kabeljauw vangt. En de middeleeuwers, die zijn niet zo van polderen en compromissen. Die voeren liever oorlog, en ze stoppen er pas mee als na honderdveertig jaar eigenlijk geen Hoek of Kabeljauw meer weet waar het om precies begonnen was. Maar het grotere probleem is dat oorlog voeren ook dan al schreeuwend duur is, en wat je uitgeeft aan wapens en legers, dat kun je natuurlijk niet meer besteden aan sterke dijken.

3 Over de Spuibrug

Hier moet je even goed opletten, want dit is misschien een wat onoverzichtelijk en druk punt. We steken over, en aan de overkant van de Spuibrug gaan we dan meteen naar rechts, de Spuiboulevard op. Die volgen we een stukje, tot we bij een oude gedenksteen komen.

4 Tweeënzeventig dorpen

Hier aan onze rechterhand is een bakstenen muur met de oude gevelsteen die herinnert aan de ramp van 1421. Je moet er echt even helemaal omheen lopen om ook het begin van de tekst te kunnen lezen. In Middelnederlands rijm staat er: ’t land en water dat men hier ziet, ware 72 prochië na chronickx bediet. Geïnundeerd deur ’t water krachtig, in ’t jaar 1421, waarachtig. Volgens de overlevering – zegt deze tekst – zijn hier 72 dorpen door het water overspoeld in het jaar 1421. Spreekt aardig tot de verbeelding, toch? Je ziet het voor je: een allesverwoestende vloedgolf, die in een vreselijke stormnacht tweeënzeventig dorpen van de kaart veegt. De dag erna zie je misschien nog de spits van een kerktoren hier of daar, en verder niks dan zee. Geen wonder dat er ontelbare doden vallen. Maar de tekst spreekt van ‘overlevering’, en dat is natuurlijk ook maar een mooi woord voor spannende verhalen die we niet kunnen controleren. Of… toch wel? Kom, dan gaan we verder. Of terug, eigenlijk, dezelfde weg zoals we zijn gekomen. Na de ramp werden de verhalen steeds wilder. Er zou zelfs sprake zijn van honderdduizend dodelijke slachtoffers. De meest betrouwbare bron is vermoedelijk een geschiedkundige tekst uit 1450, toch ook al bijna dertig jaar ná de ramp. Daarin wordt gesproken over tweeduizend doden, maar dan voor het hele gebied van Holland, Zeeland én Vlaanderen. Dat is natuurlijk wel even wat anders. En die tweeënzeventig dorpen dan? Dát vertel ik je later.

5 Een veel te lage zeedijk

Zie je daar schuin rechts dat steegje, links van het café? Dat is de Belgracht, die moeten we hebben. Een steeg die volgens het bordje doodlopend is, maar dat geldt niet voor ons wandelaars. Gewoon doorlopen tot we vlak voor het einde linksaf gaan. Daar gaan we vervolgens meteen rechts, de Kleine Pluistraat op. Als je erop let, merk je ook dat de weg een beetje omhoog loopt. Ik zeg het er maar even bij, want het verschil is niet heel groot. Dat korte klimmetje is het hoogteverschil van de binnenstad naar de dijk. De Voorstraat. Dat is een heuse zeedijk, maar dan wel de allerlaagste van Nederland.

6 De Voorstraat in

Hier gaan naar links, de Voorstraat in.

7 Een droge haven

Zie je hier rechts dat stenen trappetje naar beneden? Het water daarachter is de Voorstraathaven, de oudste haven van Dordrecht. Daar is tegenwoordig wel wat voorstellingsvermogen bij nodig, want tijdens droge zomers ligt het hier nagenoeg droog. We volgen de Voorstraat nog een stukje rechtdoor en gaan dan rechtsaf de Pelserbrug over.

8 Graanschuur van Holland

We gaan hier rechtsaf de Pelserbrug over. Aan de overkant gaan we linksaf naar de Grote Kerk. Als je die kerk eens goed bekijkt, dan kun je je misschien iets voorstellen bij de welvaart die Dordrecht heeft gekend. Kerken werden namelijk gebouwd met donaties van welgestelde parochianen. Dus hoe imposanter de kerk, hoe rijker de gemeenschap. In de middeleeuwen is Dordrecht namelijk de graanschuur van Holland. Rond het jaar 1000 beginnen boeren het veenlandschap te bewerken. Dat doen ze door lange sloten te graven, waardoor het water uit het veen naar de omliggende rivieren kan wegstromen. Zo wordt de grond geschikt gemaakt voor de landbouw, om vee te houden en om huizen en kerken op te bouwen.

9 Leve het stapelrecht!

We lopen langs de linkerkant om de kerk, over de Pottenkade. Deze Grote Kerk van Dordrecht staat op een fundering die zevenenhalve meter diep is. Zevenhonderd jaar geleden was daar de bodem al min of meer stevig genoeg om de toren te kunnen dragen. Die stevige bodem is deels te danken aan de ligging van Dordrecht – iets hoger dan het omringende land. Maar ook voor een belangrijk deel aan de boeren, die dan al meer dan tweehonderd jaar het veen afwateren. De lange, rechte sloten zorgen niet alleen voor vruchtbare landbouwgrond, maar zijn ook prima geschikt voor het transport van de oogst naar de stad. Die wordt daardoor steeds belangrijker, en dat brengt voordelen mee. De graaf van Holland geeft Dordrecht het zogenoemde stapelrecht. Daarmee kan de stad belasting heffen over alle goederen die over de omliggende rivieren worden vervoerd. Dordrecht groeit uit tot één van de machtigste steden van Europa.

10 De Korte Geldersekade

We steken hier over en gaan rechts, en dan direct weer links. De Korte Geldersekade op.

11 Als alles tegenzit

Hier gaan we de Mazelaarsbrug over en dan rechtdoor tot aan het water. Daar gaan we rechtsaf de Hooikade op. In de twee eeuwen voor de ramp gaat het Dordrecht en de omliggende dorpen voor de wind. Maar het afwateren van de lanbouwgronden heeft een belangrijk bijeffect: bodemdaling. Door voortdurend water aan het land te onttrekken, zakt de bodem. Het maaiveld komt lager te liggen en bij hoogwater krijgt het land daardoor steeds vaker te maken met overstromingen. En dus wordt er een dijk aangelegd. We liepen er daarnet al overheen, en verderop komen we het oudste, nog bestaande deel van die dijk opnieuw tegen: de Voorstraat. Aan het eind van de 13e eeuw omsluit die dijk een grote, vruchtbare polder waar de stad zijn welvaart aan dankt. Maar door die uitzichtloze burgeroorlog is er vaker niet dan wel geld voor dijkonderhoud. De dijken drogen uit, en worden nog verder verzwakt door illegale turfwinning. Vragen om problemen, zou je zeggen. Nou, die blijven dan ook niet uit.

12 Woonkamers op hoogte

We gaan hier naar rechts onder de Catharijnepoort door, de Korte Engelenburgerkade op. Kijk hier eens goed om je heen. Valt het je op dat de ramen van de woonkamers een stuk hoger liggen dan normaal? De onderste verdieping doet dienst als kelder of berging. De woonkamer ligt hoger, om ook bij overstromingen droge voeten te houden. Maar soms is zelfs dat niet genoeg.

13 Vloedsteen in de gevel

Hier moet je even goed kijken. Misschien zelfs een beetje zoeken. Links, tussen de pakhuizen Engeland en Neurenberg is een zogenaamde vloedsteen in de gevel gemetseld. Die geeft aan hoe hoog het water hier stond tijdens een andere Watersnoodramp – veel korter geleden – in 1953. Had jij hier het hoofd boven water kunnen houden? Bij een waterstand van twee meter vijfentwintig komt de Oude Maas al over de Hooidijk. Je kunt het dan door de Catharijnepoort op je af zien stromen. Tijdens de Watersnoodramp bereikte het water hier een hoogte van drie meter drieënzeventig. Aan de steen kun je zien dat zelfs de verhoogde woonkamers hier dus onder water gestaan moeten hebben. Maar tijdens die grote ramp uit 1421, de beruchte Sint Elisabethsvloed, komt het water lang niet zo hoog. Sterker nog, het komt hier niet eens over de dijk. Hoe kan het dan dat tweeënzeventig dorpen door de vloed werden verzwolgen? Precies met die vraag worstelde ook archeoloog Johan Hendriks. Die ontdekte iets bijzonders in de bodem rondom de stad, maar daar vertel ik straks meer over. Kom, dan lopen we verder, voorbij de haven naar de brug links.

14 Geen brood te verdienen

We gaan hier linksaf over de Engelenburgerbrug. Aan de overkant houden we rechts aan, alsmaar langs de Nieuwe Haven. Wat gebeurt er dan precies in die nacht van 18 op 19 november in 1421? Wat we zeker weten is dat er een zware westerstorm woedt, die de Noordzee ver landinwaarts stuwt. En ook dat er een dijk doorbreekt, waardoor de Grote Waard langzaam vol loopt met voornamelijk zout water. De oorzaak van de doorbraak ligt voor de hand. De dijken zijn dan al tientallen jaren verwaarloosd. Want de Hoekse en de Kabeljauwse twisten houden maar niet op. Het is een slepende oorlog die klauwen met geld kost. Dat gaat ten koste van het onderhoud aan de dijken. Die drogen steeds verder uit, omdat de boeren de waterstand laag houden. En tenslotte is er de turfwinning. Hoewel het streng verboden is, graven mensen stukken veen af, waarmee ze ’s winters de kachel kunnen stoken. Dat ze daarmee het laatste restje weerstand van de dijk afgraven, weten ze niet, of ze malen er niet om. Tot op die stormachtige herfstnacht het water de polder in kolkt. Maar anders dan we eeuwenlang dachten, werden de omliggende dorpen niet van de kaart geveegd. Dat blijkt uit het archeologisch onderzoek van Johan Hendriks. Die verbaasde zich erover dat hij bij opgravingen in het verdronken gebied nauwelijks puin aantrof. En dat alle restanten van gebouwen vlak waren, alsof ze keurig tot de fundering zijn afgebroken. Steen voor steen, om elders te gebruiken voor nieuwe huizen. Als je daar eens goed over nadenkt, klinkt dat ook veel logischer. Want wat er na de Sint Elisabethsvloed overblijft, is een polder met gehuchten en dorpjes tussen een dikke laag klei, vermengd met het zout van de Noordzee. In één klap is alle landbouwgrond waardeloos. De graanschuur van Holland is veranderd in een modderpoel, en de boeren kunnen weer van voren af aan beginnen. Maar dan moeten wel eerst de dijken hersteld worden. En daar wringt nou net de schoen. Zodra er ergens een gat is gedicht, gaat het verderop weer mis. In de jaren na de ramp breekt de dijk op verschillende plaatsen, met kleine overstromingen tot gevolg. Tot er in 1424 weer een zware storm opsteekt en de Grote Waard opnieuw langdurig onder water staat. De boeren geven het op, onder deze omstandigheden is er geen graan meer te verbouwen, geen brood meer te verdienen. De dorpen lopen leeg en eeuwenlang keert er niemand terug.

15 Een nieuwe impuls

We gaan hier linksaf het Vlak op en aan het eind naar rechts, langs de Wolwevershaven. Na de stormvloed van 1424 verandert het land rondom Dordrecht in een soort waddengebied. Bij hoogtij staat het onder water, en bij laag water is er een laag klei waar je diep in wegzakt. De echte ramp van de Sint Elisabethsvloed is dus niet een verhaal van verwoeste dorpen en tienduizenden slachtoffers, maar een economische strop die de stad de das om doet. In één klap zijn alle inkomsten uit de graanhandel verdwenen. En het stapelrecht, die andere bron van rijkdom, is ook op slag waardeloos. Omdat Dordrecht nu een eiland is, kan de handelsvloot er in een ruime boog omheen zeilen. De stad loopt nu dus ook de inkomsten mis uit belastingen over de goederen die de schepen vervoeren. Terwijl de stad haar wonden likt, groeit de macht van steden als Amsterdam en Antwerpen – een achterstand die Dordrecht niet meer zal inlopen. Toch herstelt de stad zich. Aan het eind van de zestiende eeuw verovert de Spaanse koning Antwerpen. Een stroom van vluchtelingen komt op gang. Veel van hen kloppen aan in Dordrecht. Het zijn protestanten, lakenwevers die waardevolle kennis en nieuwe vaardigheden meebrengen. En met de lakenindustrie komt de welvaart terug. Er wordt zelfs een nieuwe haven aangelegd. Kijk, hier rechts, we lopen er al een tijdje langs. De Wolwevershaven, heet-ie. Genoemd, inderdaad, naar het ambacht dat de stad een economische, politieke én religieuze impuls geeft. Maar we dwalen af, we zijn hier immers vanwege het water. De Wolwevershaven ligt buitendijks, net als de hele historische kern waar we vandaag doorheen wandelen. Het water hoeft maar een goeie twee meter te stijgen en het loopt je hier al over je voeten. De boten naast ons in de haven lijken dan zo over je heen te varen. Afgelopen eeuw gebeurde dat zeker zes keer en ook in deze eeuw stonden de straten van de stad regelmatig blank. Maar, wij zijn toch zo beroemd om onze dijken? Waarom krijgen we Dordrecht dan niet gefixt? Dat gaan we verderop zien.

16 Goede inboedelverzekering

Via die ophaalbrug daar gaan we naar de andere kant van de haven. Daar gaan we meteen links de Kuipershaven op. Daar houden we links aan, naar Groothoofd. Nu je weet dat er niet veel voor nodig is om het water hier over de kade te laten stromen kijk je misschien anders naar de huizen die hier aan de kade liggen. Je ziet woonkamers die het net droog houden, maar ook winkels en kelderwoningen die maar beter een goede inboedelverzekering kunnen hebben. Waarom nemen mensen zo'n risico? Is het net zoiets als boeren die altijd weer terugkomen na een vulkaanuitbarsting, omdat de gestolde lava zo vruchtbaar is? Of denken ze dat het allemaal zo'n vaart niet zal lopen? Of... zijn ze zich gewoon een stuk bewuster van de gevaren die ons allemaal bedreigen? Want Dordrecht mag dan op een kwetsbare plek liggen, het buitendijkse deel ligt in elk geval boven de zeespiegel. Dat is meer dan bijna vier miljoen Nederlanders kunnen zeggen. Wie hier woont weet in elk geval hoe het gevaar eruitziet als het tegen de kade omhoog kruipt.

17 Drie rivieren één hoofd

Zie je daar rechts voor ons die toren met die gewelfde koepel? Dat is de Groothoofdspoort. Al sinds de middeleeuwen kijkt de poort uit op het punt waar drie rivieren samenkomen: de Oude Maas, de Noord en de Beneden Merwede. Kun je je voorstellen hoe tijdens een stormvloed de zee hier botst met die enorme watermassa? Vroeger gebeurde het regelmatig, maar tegenwoordig is dat gelukkig niet meer mogelijk. Dankzij de Deltawerken. Maar daarover straks meer. Kom, we gaan verder. Onder de poort door en dan linksaf naar de Boomstraat.

18 Veel te laag

We gaan hier linksaf en volgen dan de Merwekade. Het eiland Dordrecht was na de stormvloed niet veel groter dan onze wandeling vandaag. Een stadskern en een haven, omringd met muren en stadspoorten zoals de Groothoofdspoort waar we net onderdoor liepen. Buiten de stadmuren was er water, overal water. De rivieren natuurlijk, die zijn er nu nog. En aan de andere kant een soort waddenzee die zo'n tien kilometer doorliep naar het zuiden, tot aan het Hollands Diep. In de eeuwen na de ramp vallen langzaam maar zeker stukken land droog. Dat brengt de Dordtenaren op het idee om de verdronken polder terug te veroveren op het water. En dat lukt, al zullen ze er wel zo'n vierhonderd jaar over doen. Tot in de twintigste eeuw groeit Dordrecht steeds verder richting de Biesbosch. De loop van de Maas en de Merwede krijgen langzaam hun vorm zoals we die nu kennen. De polder wordt beschermd door dijken die in de loop der tijd steeds verder worden opgehoogd. Maar hier in de binnenstad kan dat niet. Op de plek waar we nu lopen is de Merwekade niet hoger dan twee meter vierenvijftig. En dat is veel te laag, volgens de huidige norm. Hoeveel precies, dat kun je een stukje verderop goed zien.

19 Deltahoogte is de norm

Verderop in de bocht zit aan onze rechterkant een ronde muur. Dat is de toegang tot de Riedijk. Voorbij de ronde muur slaan we direct rechtsaf. Aan die muren kun je zien hoe hoog de dijken hier zouden moeten zijn – volgens moderne normen. Als alle dijken in Dordrecht zo hoog waren, was de stad prima beschermd tegen hoogwater. Tenminste, als de opwarming van de aarde niet nog verder uit de hand loopt.

20 Een kleine volksopstand

Hier op de Riedijk merk je het vast wel: je loopt een flink stuk omhoog. De dijk is hier verhoogd. Dat kon hier, omdat er nieuwe appartementen werden gebouwd. Een prima gelegenheid om eerst de dijk een goeie facelift te geven. Op het hoogste punt staan we vier meter vijftig boven NAP. We volgen de Riedijk en gaan verderop met de bocht mee naar links, de Voorstraat op. De nieuwbouw hier staat dus op een niveau dat veilig zou moeten zijn. Let eens op het verschil, als we de Riedijk weer afdalen naar de Voorstraat. Om daar de dijk op te hogen, zouden we alles wat er staat moeten afbreken. Wat zou jij kiezen? Monumenten, of droge voeten? Historische betekenis, of zekerheid? Het is een vraag waar veel waterschappen mee worstelen: hoeveel hebben we voor onze veiligheid?

21 Taankade

De kade waarop we zodadelijk lopen bestaat nog niet zo lang. Tot in de jaren vijftig is deze haven breder dan nu. Het water komt tot de muren van de huizen waar` we langs lopen. En met hoogwater loopt het er ook tussendoor. Daarom bedenken de Dordtenaren in het begin van de vorige eeuw een systeem om het water uit de stad weg te houden: vloedplanken. In de smalle steegjes tussen de pakhuizen komen gleuven in de muren en de bestrating. Daar passen zware houten schotten heel precies in. Die werken dan als een sluisdeur, en dat maakt een behoorlijk verschil. Met alle moderne technieken van nu zijn zulke primitieve oplossingen natuurlijk niet meer nodig. Zou je denken. Nou, dus wel. De vloedplanken heten nu vloedschotten en ze zijn van metaal, maar verder werkt het nog precies als vroeger. Elk jaar test de stad in samenwerking met het Waterschap Hollandse Delta of het systeem nog werkt. Want als er iets verandert aan een pand of straat, kan dat betekenen dat een vloedschot ook aangepast moet worden. Volgens experts is het systeem zelfs future proof, want ondanks de zeespiegelstijging is de verwachting dat de bescherming van de vloedschotten nog tot 2070 mee kan.

22 Vloedschotten

We zijn aangekomen bij een Augmented Reality (AR) punt. Hoe gingen de mensen hier om met zo'n plotselinge watersnood? Pak je telefoon erbij om de geschiedenis terug te halen. Klik op de AR knop op je scherm en volg dan mijn instructies. Ik vertel je waarop je de camera moet richten en wat je vervolgens ziet. We staan hier voor de kapperszaak op de hoek van de Voorstraat en de Boomstraat. Richt daar je camera op het blauwe oversteek-bord. Op deze plek, maar ook op andere plekken, worden ieder jaar door het waterschap de vloedschotten getest. Hier zie je hoe die vloedplanken eruitzien.

23 Future proof

We lopen door en gaan links de Taankade op. In de smalle steegjes tussen de pakhuizen komen gleuven in de muren en de bestrating. Daar passen zware houten schotten heel precies in. Die werken dan als een sluisdeur, en dat maakt een behoorlijk verschil. Met alle moderne technieken van nu zijn zulke primitieve oplossingen natuurlijk niet meer nodig. Zou je denken. Nou, dus wel. De vloedplanken heten nu vloedschotten en ze zijn van metaal, maar verder werkt het nog precies als vroeger. Elk jaar test de stad in samenwerking met het Waterschap Hollandse Delta of het systeem nog werkt. Want als er iets verandert aan een pand of straat, kan dat betekenen dat een vloedschot ook aangepast moet worden. Volgens experts is het systeem zelfs future proof, want ondanks de zeespiegelstijging is de verwachting dat de bescherming van de vloedschotten nog tot 2070 mee kan.

24 Steigers en vloedschotten

We gaan hier linksaf de Turfsteiger in. Zoals deze Turfsteiger zijn er nog vijftien andere steegjes tussen de zeedijk en de haven. Ze werden gebruikt om de schepen te lossen en de goederen over te slaan naar de stad en de regio. Turfsteiger, Kerksteiger, Mattensteiger, allemaal steigers, allemaal bedoeld voor laden en lossen. En kijk eens goed, zie je de gleuven in de muren en het wegdek? Elke steiger heeft ze. Van de Riedijk tot voorbij de Grote Kerk aan de andere kant van het eiland verhogen de vloedschotten de veiligheid met een halve meter. Op de dijk gaan we rechtsaf, we zijn weer op de Voorstraat.

25 Distelsteiger

Kijk, hier rechts hebben we weer een steiger. De Distelsteiger dit keer. Daar gaan we in, en dan gaan we op de Taankade naar links, helemaal door tot de Nieuwbrug.

26 Terug naar de dijk

We gaan hier met de trap omhoog en dan naar links. Niet de brug over dus, maar terug naar die lange straat die het oude centrum scheidt van de rest van Dordt. Die beroemde, veel te lage zeedijk, de Voorstraat. Daar gaan we rechts.

27 De laagste zeedijk

We zijn aangekomen bij een Augmented Reality (AR) punt. Hier kunnen we zien hoe hoog het water destijds kwam tijdens de watersnood. Pak je telefoon erbij om de waterhoogte te kunnen zien. Klik op de AR-knop op je scherm en kijk met je telefoon om je heen. Dan vertel ik je zo wat je ziet. We lopen hier op de Voorstraat, Nederlands laagste zeedijk. Tijdens de watersnood van 1953 kwam het water in de binnenstad van Dordrecht tot ongeveer één meter hoog. Als je met de camera om je heen kijkt zie je hoe dat moet zijn geweest voor de bewoners van Dordrecht.

28 Appels en Wijn

Hier gaan we rechtsaf, via de Grote Appelsteiger naar de haven. Daar gaan we linksaf en iets verderop gaan we met de trap omhoog en dan naar rechts de Wijnbrug over.

29 Ophaalbrug en toltoren

Aan je linkerhand heb je hier mooi uitzicht op het Scheffersplein. Als je goed kijkt lijkt het alsof het is gebouwd op een brug over het water. En dat is ook zo. We gaan de brug over en op de Wijnstraat naar links, in de richting van dat plein. In de middeleeuwen is het plein nog echt een brug. Een ophaalbrug, met ernaast een toltoren. Elk schip is verplicht hier in de haven te laden en lossen. En daar moet tol voor worden betaald, vanwege het stapelrecht waar Dordrecht zoveel welvaart aan dankt. Rondom de toltoren groeit Dordrecht uit tot een stad die invloed heeft in heel Europa. Tot die zware stormen daar zeshonderd jaar geleden een eind aan maken. De tolbrug verliest zijn functie en wordt vervangen door een stenen gewelf dat de haven overspant. Het doet dan eeuwenlang dienst als marktplein. In de negentiende eeuw wordt het te klein, en bouwen ze er nog een stuk aan, met gietijzeren bogen die de haven overspannen. Kom, we lopen verder, rechtdoor over de Groenmarkt.

30 Deltawerken Haringvliet

Hier gaan we linksaf, de Visbrug op, en langs het standbeeld van die twee heren daar. Natuurlijk herken je ze meteen, dát zijn de gebroeders de Witt. Maar wist je ook dat de staande broer, Cornelis, dijkgraaf was? Dijkgraven kennen we ook nu nog, als voorzitter van een waterschap. Maar we moeten door, want er is nog veel te vertellen. Aan de overkant gaan we naar rechts, de Voorstraat op. Elke zeedijk moet zo nu en dan een stuk worden opgehoogd. Want de bodem daalt, en de zeespiegel stijgt. Maar met de Voorstraat kan dat gewoon niet. Hier zie je zelf ook wel waarom: eeuwen geschiedenis staan hier in baksteen om ons heen. Vandaar dus dat de Dordtenaren zich al ruim honderd jaar behelpen met de vloedschotten. Maar helemaal waterdicht is dat systeem ook niet; in de vorige eeuw waren er nog zes serieuze overstromingen. Totdat knappe waterbouwkundigen ook daar een antwoord op verzinnen. Aan de dreiging vanuit zee komt een einde met de voltooiing van Deltawerken. Die ken je natuurlijk van de Afsluitdijk en onze wereldberoemde Oosterscheldekering. Voor Dordrecht maakt juist de Haringvlietdam het grote verschil. Sinds die dam er ligt is het getijdenverschil kleiner en beter te controleren bij stormachtige omstandigheden. En dat scheelt heel veel nattigheid hier.

31 De dreiging blijft

Verderop gaan we linksaf, de Grote Spuistraat in. Daar lopen we rechtdoor tot het eind. We verlaten de oude kern, en dat betekent dat we teruggaan richting het station én het veiligere deel van Dordrecht. Want hoewel dat lager ligt, is het beter beschermd dan de havens en de kades waarover we liepen. Sinds de afsluiting van het Haringvliet is het gevaar vanuit zee een stuk kleiner, en is dit binnendijkse deel van de stad voorlopig voldoende beschermd. Tegen de zee, in elk geval. De dreiging vanuit de rivieren blijft bestaan. Daarom heeft Dordrecht tegenwoordig de zogenaamde hoogwatermailservice. Die voorspelt welke waterstanden te verwachten zijn, zodat niemand meer door het water verrast hoeft te worden.

32 Over de Spuibrug

We zijn weer terug op het Spuiplein. Hier gaan we de brug over en aan de overkant gaan we rechtdoor de Spuiweg in.

33 Niet klaar met Dordrecht

Aan het eind van de straat zijn we weer terug bij het startpunt van onze wandeling. Tijd om afscheid te gaan nemen dus. Hoewel, die rivieren, daar waren we nog niet helemaal klaar mee. Of beter gezegd, de rivieren zijn nog niet helemaal klaar zijn met Dordrecht. Volgens berekeningen van het Project Veiligheid Nederland in Kaart zal wateroverlast de stad gemiddeld zo'n honderdtwintigduizend euro per jaar kosten. Als er niks geks gebeurt. Want als het echt misgaat, kan volgens diezelfde berekeningen de schade in de miljarden lopen, met mogelijk tot wel tweeduizend dodelijke slachtoffers. Die kans is niet heel groot, ongeveer één op tienduizend, maar uitgesloten is het niet. De Dordtenaren kunnen hoop putten uit de voortdurende waakzaamheid van het Waterschap Hollandse Delta dat de dijken beheert, en talloze instituten die zich bezighouden met diepgravende risicoanalyses. Net als wij allemaal trouwens, want in dit land leven we nou eenmaal met het water. Voor vandaag zit de wandeling er bijna op, dit zijn alweer de laatste meters van onze tijdreis door Dordrecht. Blijf gewoon rechtdoor lopen, dan kom je vanzelf terug bij het startpunt. Tijd dus, om afscheid te nemen. Ik vond het fijn dat je er was. En als je nog eens zin hebt in een wandeling: er staan nog veel meer podwalks zoals deze voor je klaar. Voor nu wens ik je een voorspoedige en droge reis terug naar onze eigen tijd.

Gefeliciteerd! Je hebt de podwalk in Dordrecht voltooid. De route was 4,5km lang.